

Valvonta-asia: lasten ja nuorten neuropsykiatrisen vaativan hoidon ja kuntoutuksen järjestäminen Siun soten alueella

Asian vireille tulo

Asia on tullut vireille Itä-Suomen aluehallintovirastossa kanteluasian (ISAVI/9168/2023) selvittämisen yhteydessä. Kantelussa tuli esille, että lapsi oli ollut jonossa vuosia Honkalampikeskuksen osastojaksolle ja jonotus keskuksen lääkärille oli kestänyt yli kolme kuukautta. Koska selvitysten mukaan Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella ei ole saatavissa riittävää palvelua tai kuntoutusta lasten ja nuorten vaikeisiin neuropsykiatrisiin häiriöihin, aluehallintovirasto päätti asian käsittelyn kanteluna ja aloitti asiassa valvonnan.

Valvonnan kohde

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue (Siun sote)

Ratkaisu

Aluehallintovirasto toteaa asiasta saatujen selvitysten perusteella, että lastenneurologian poliklinikan hoitoon pääsyssä on ollut viivettä jonotilanteeseen liittyen. Hoitoon pääsyä koskien aluehallintovirasto toteaa, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) valvoo hoitotakuun toteutumista erikoissairaanhoidossa. Päätöksessään 20.3.2024 Valvira määräsi Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen järjestämään kiireettömään erikoissairaanhoitoon pääsyn alueellaan lainmukaiseksi 31.3.2025 mennessä.

Lastenpsykiatrian erikoisalalla jonotus autismikirjon häiriön tutkimuksiin kesti selvityksen mukaan yli 10 kuukautta. Aluehallintovirasto toteaa, että potilaan hoidon oikea-aikaista

toteuttamista tukee osaltaan potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:n tarkoittama tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma, josta ilmenee myös potilaan yksilöllisesti arvioidun lääketieteellisen tarpeen mukainen hoidon toteuttamisaikataulu.

Aluehallintovirasto kiinnittää Siun soten huomiota lastenpsykiatrian autismikirjon häiriöiden oikea-aikaiseen tutkimiseen hoidon oikea-aikaisuuden turvaamiseksi.

Aluehallintovirasto toteaa, että lasten ja nuorten neuropsykiatrinen diagnostiikka ja hoito on jakautunut monelle toimijalle eikä palveluorganisaatiossa ole vaikeahoitoisille, neuropsykiatrisesti oireileville lapsille ja nuorille riittävästi resursoitua hoitoa ja kuntoutusta tarjoavaa palveluyksikköä. Aluehallintovirasto toteaa, että järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti kokonaisuudessaan aiheuttaa Siun soten alueen vaikeista neuropsykiatrisista oireista kärsiville asiakkaille kohtuutonta palvelujen vajetta ja viivästymistä.

Aluehallintovirasto kiinnittää Siun soten huomiota siihen, että sen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää.

Aluehallintovirasto toteaa, että Siun sotessa on selvityksen mukaan perusteilla työryhmä, joka kartoittaa toiminnan nykyiset rakenteet ja tekee ehdotuksen paremmin potilaita palvelevasta järjestelmästä. Uudessa rakenteessa pystytään varmistamaan palveluiden integratiivinen toteuttaminen, henkilökunnan osaamisen kehittäminen, palveluiden laaja-alainen kartoittaminen ja niiden toteuttaminen mahdollisimman tehokkaasti käytettävissä olevilla voimavaroilla. Siun soten Lasten ja nuorten monialaisen kuntoutustyöryhmän raportin mukaan osaamiskeskuksen tulisi ratkaista lasten ja nuorten neuropsykiatrisen hoidon kokonaisuus yhteistyössä erikoissairaanhoidon ja sosiaalityön kanssa, joka edellyttää tarkoituksenmukaista resursointia ja osaamisen vahvistamista. Edellä mainittu työryhmä selvittää myös

osaamiskeskuksen perustamisen tarvetta. Aluehallintovirasto jatkaa hyvinvointialueen valvontaa varmistaakseen vaikeista neuropsykiatrisista oireista kärsivien lasten ja nuorten tarpeenmukaisen hoidon kokonaisuuden toteuttamisen alueella.

Tässä tarkoituksessa aluehallintovirasto pyytää Siun sotea toimittamaan 31.1.2025 mennessä selvityksen edellä mainitun työryhmän toiminnan tuloksista ja mahdollisen osaamiskeskuksen perustamiseen tähtäävästä toiminnasta.

Asian kuvaus

Aluehallintoviraston kanteluasiaan vastaanottamissa selvityksissä todetaan, että Siun soten vuosineuvotteluihin on vuonna 2022 viety lastenpsykiatrian toimesta esitys lasten ja nuorten neuropsykiatrisen vaativan hoidon ja kuntoutuksen kartoittamisesta ja suunnittelusta sekä tarvittavan osaamisen selvittämisestä sekä vahvistamisesta. Esityksen mukaan hoidon ja kuntoutuksen suunnittelu tulee aloittaa ja siihen tulee osoittaa resursseja. Kaikki potilaat eivät täytä vammaispalveluiden kriteereitä, jolloin he tulevat terveydenhuollon hoitovastuun piiriin. Esityksen mukaan lastensuojelun tukitoimet eivät ole riittäviä, ja asian selvittämisen yhteydessä tulee tehdä yhteistyötä sosiaalihuollon ja sivistystoimen kanssa. Esityksessä todettiin, että vaikeasti neuropsykiatrisesti oireileville lapsille ja nuorille ei ole riittävää tai soveltuvaa kuntoutusta ja hoitoa saatavilla. Aluehallintovirasto pyysi Siun sotea selvittämään, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty tai tullaan ryhtymään lasten ja nuorten

- 1) neuropsykiatrisen vaativan hoidon ja kuntoutuksen kartoittamisessa, suunnittelussa ja toteuttamisessa,
- 2) tarvittavan osaamisen selvittämisessä ja vahvistamisessa hyvinvointialueella sekä
- 3) vaativan neuropsykiatrisen hoidon ja kuntoutuksen kokonaisuuden ja hoidon jatkuvuuden turvaamisessa yhdessä sosiaalihuollon ja erityishuollon kanssa

Lausunto ja selvitykset

Aluehallintovirastolla on ollut käytettävissään kanteluun (ISAVI/9168/2023) liittyvien asiakirjojen lisäksi seuraavat asiakirjat:

- Siun soten palvelujohtajan Susanna Wilénin 21.2.2023 päiväämä lausunto, johon liittyvät
 - lastenpsykiatrian ylilääkäri Kirsi Mustosen 27.11.2023 päiväämä selvitys (liite 1)
 - lastenneurologian ylilääkäri Marika Jantusen ja lastentautien ylilääkäri Tiina Reijosen 23.11.2023 päiväämä selvitys (liite 2)
 - vammaispalveluiden palveluohjaaja Tarja Hallikaisen ja toimialuejohtaja Leena Korhosen 16.2.2024 päiväämä lausunto (liite 3)
 - erityisryhmien asiantuntijapalveluiden edustajan ylilääkäri Minna Kuuselan 14.2.2024 päiväämä selvitys (liite 4)
- sekä selvitysten liitteinä
 - ”Työohje: Lastenneurologisen potilaan hoitoketju” (liite 5)
 - Lasten ja nuorten kuntoutuksen koordinaatiotyöryhmän toiminta 2021–2023 (liite 6)
 - Osastohoidon toimintaohje 12.6.2023 (liite 7) ja
 - ”Alakouluikäisten autismikirjon työohje” (liite 8)

Aluehallintoviraston ratkaisun perustelut

Sovellettava lainsäädäntö

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslain) 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus hänen terveydentilansa edellyttämään laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Potilaslain 4 a §:n mukaan terveyden- ja sairaanhoitoa toteutettaessa on tarvittaessa laadittava tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelmasta tulee ilmetä potilaan hoidon järjestäminen ja toteuttamisaikataulu. Suunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä potilaan, hänen omaisensa tai läheisensä taikka hänen laillisen edustajansa kanssa. Suunnitelman sisällöstä ja asiaan osallisista on lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 52 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa siitä, että sekä kiireellisen että lähetteeseen perustuvan hoidon tarpeen arviointi ja hoito järjestetään yhtenäisin lääketieteellisin tai hammaslääketieteellisin perustein. Henkilön ottaminen sairaalaan kiireetöntä sairaanhoitoa varten edellyttää lääkärin tai hammaslääkärin tutkimukseen perustuvaa lähetettä. Saman pykälän 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut hyvinvointialueen sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön. Jos hoidon tarpeen arviointi edellyttää erikoislääkärin arviointia tai erityisiä kuvantamis- tai laboratoriotutkimuksia, on arviointi ja tarvittavat tutkimukset toteutettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lähete on saapunut hyvinvointialueen sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön.

Samankaltaisen pykälän 3 momentin mukaan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella lääketieteellisesti, hammaslääketieteellisesti tai terveystieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito ja neuvonta on järjestettävä ja aloitettava hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu.

Terveydenhuoltolain 53 §:n 1 momentin mukaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut hyvinvointialueen sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön taikka perusterveydenhuollon

yhteydessä toteutettavan erikoissairaanhoidon toimintayksikköön. Jos hoidon tarpeen arviointi edellyttää erikoislääkärin arviointia tai erityisiä kuvantamis- tai laboratoriotutkimuksia, on arviointi ja tarvittavat tutkimukset toteutettava kuuden viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut hyvinvointialueen sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön.

Samanaikaisesti 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä alle 23-vuotiaille hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu, jolleivät lääketieteelliset, hoidolliset tai muut vastaavat seikat muuta edellytä.

Mielenterveyslain 27 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaiden mielenterveyden hoito, johon kuuluu:

- 1) terveydenhuollon palveluihin sisältyvä mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä tarpeenmukainen yksilön, perheen ja muiden läheisten psykososiaalinen tuki ja sen yhteensovittaminen;
- 2) mielenterveyden häiriöiden ehkäiseminen, tutkimus, hoito ja lääkinnällinen kuntoutus monimuotoisina palveluina.

Mielenterveyden hoitoa saavalle potilaalle on turvattava hänen tarvitsemansa terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuus.

Mielenterveyden hoitoa on toteutettava myös perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyönä. Potilaan siirtyessä terveydenhuollon toimintayksiköstä toiseen tai sosiaalihuollon laitostai asumispalveluihin on turvattava tarpeenmukaisen hoidon jatkuvuus.

Mielenterveyden hoito on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän mielenterveyden edistämisen kanssa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, jatkossa järjestämislaki) 4 §:n 1 momentin mukaan

hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Asiakkaan yksilöllisestä palvelutarpeen ja hoidon tarpeen arvioinnista säädetään erikseen. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita. Palveluja voidaan koota hyvinvointialueen alueella suurempiin kokonaisuuksiin silloin, kun palvelujen saatavuus ja laadun turvaaminen edellyttävät erityisosaamista tai kalliita investointeja tai kun palvelujen tarkoituksenmukainen, kustannusvaikuttava ja tehokas toteuttaminen edellyttävät sitä. Palvelujen kokoamisesta suurempiin kokonaisuuksiin valtakunnallisesti ja hyvinvointialueiden välisen sopimuksen perusteella säädetään 9, 36 ja 39 §:ssä.

Saman pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointialueen on turvattava järjestämisvastuullaan olevien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen esteettömyys ja saavutettavuus.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023, valvontalaki) 8 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Hyvinvointialue saa järjestää ja tuottaa itse sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja toisen hyvinvointialueen alueella vain toimiessaan yhteistyössä tai yhteistoiminnassa kyseisen hyvinvointialueen kanssa siten kuin hyvinvointialueesta annetun lain 6 tai 9 §:ssä tai 8 luvussa taikka tämän lain 9 §:ssä tai 5 luvussa säädetään. Muiden kuin hyvinvointialueen asukkaiden oikeudesta saada hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja säädetään erikseen. Järjestämisvastuun sisällöstä säädetään hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:ssä.

Saman pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa.

Järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi hyvinvointialueella on oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä hallinnollinen ja muu henkilöstö, hallinnassaan asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä muut tarvittavat toimintaedellytykset. Lisäksi hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto.

Samankaltaisen 3 momentin mukaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisessa on oltava monialaista asiantuntemusta, joka tukee laadukkaiden ja turvallisten palvelujen kokonaisuutta, eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä hoito- ja toimintakäytäntöjen kehittämistä.

Valvontalain 10 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueella on vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuudeksi. Hyvinvointialueella on huolehdittava yhteen sovitettuja palveluja laaja-alaisesti tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisesta ja palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä. Koottaessa palveluja 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla suurempiin kokonaisuuksiin tai sovittaessa hyvinvointialueiden välisestä työnjaosta 5 luvussa tarkoitetulla tavalla hyvinvointialueella on huolehdittava yhteistyössä muiden hyvinvointialueiden kanssa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta. Lisäksi hyvinvointialueella on osaltaan yhteen sovitettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujaan kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa. Hyvinvointialueella on myös edistettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujensa yhteensovittamista muiden toimijoiden palvelujen kanssa.

Samankaltaisen 2 momentin mukaan hyvinvointialueella on velvollisuudesta huolehtia asiakkaan oikeuksista ja etuuksista tiedottamisesta, palvelujen käyttöön liittyvästä neuvonnasta, yksilöllisestä palvelutarpeesta ja hoidon tarpeesta arvioinnista ja

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaskohtaisten suunnitelmien laatimisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta säädetään erikseen.

Valvontalain 32 §:n 2 momentin perusteella aluehallintovirasto valvoo toimialueellaan sosiaali- ja terveystalouden järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta ja antaa siihen liittyvää ohjausta.

Asian arviointi ja johtopäätökset

Terveys- ja sairaanhoitopalveluiden toimialajohtaja Susanna Wilénin 21.2.2024 antaman vastauksen mukaan neuropsykiatrisia lapsi- ja nuorisoiäkisiä potilaita hoidetaan Siun sotessa terveystalouksissa, lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoisaloilla, erityisryhmien asiantuntijapalveluissa sekä lastenneurologialla. Tämä vaikeuttaa toiminnan kartoittamista, suunnittelua ja toteuttamista. Wilénin mukaan Siun sotessa ollaan perustamassa työryhmää, joka aluksi kartoittaa toiminnan nykyiset rakenteet ja tekee ehdotuksen potilaita paremmin palvelevasta järjestelmästä. Uudessa rakenteessa pystytään Wilénin mukaan varmistamaan palveluiden integroivainen toteuttaminen, henkilökunnan osaamisen kehittäminen, palveluiden laaja-alainen kartoittaminen ja niiden toteuttaminen mahdollisimman tehokkaasti käytettävissä olevilla voimavaroilla.

Wilén toteaa, että Siun sotessa pyritään käyttämään suunnittelun pohjana näyttöön perustuvia toimintatapoja ja menetelmiä. Wilénin mukaan neuropsykiatrisen häiriöiden osalta on sekä alaikäisten ja täysi-ikäisten kuntoutuksen osalta liikkeellä toiveita ja tarpeita menetelmiin, joiden tutkimusnäyttö on niukka tai olematon. Tätä Wilén pitää hyvin huolestuttavana. Siun sotessa on osaamista toimintaan sekä lastenneurologian ja lastenpsykiatrian erikoisaloilla ja erityisryhmien asiantuntijapalveluissa. Lastenpsykiatrian tilanne on lähitulevaisuudessa haastava ylläkkärin eläköitymisen vuoksi. Paikkaa ei ole saatu täytettyä. Jatkossa on käynnistettävä neuvottelut yhteistoiminta-alueen sisällä toiminnan varmistamiseksi.

Wilénin mukaan perusterveydenhuollossa on lisääntyvästi osaamista ja siellä on tunnistettu ongelmaa lääkäri työvoiman vaihtuvuuteen ja kokemattomuuteen liittyen. Tilannetta on ryhdytty korjaamaan

vastaanottopalveluissa. Yhteistyötä perhe- ja sosiaalipalveluiden kanssa tehdään soveltuvin osin ja toiminnan kehittämiseen liittyy myös hoidon jatkuvuuden turvaaminen. Wilénin mukaan Siun sotessa selvitetään osaamiskeskuksen perustamisen tarvetta.

Lastenpsykiatrian ylilääkäri Kirsi Mustosen selvitys

Lastenpsykiatrian toiminnan osalta Mustonen toteaa, että lastenpsykiatrian poliklinikan ja kahdeksanpaikkaisen viikko-osaston tehtävänä on vastata kaikkiin alle 13-vuotiaiden lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon tarpeisiin. Lastenpsykiatrialla ei ole tällä hetkellä resursseja vaatimaan neuropsykiatriseen diagnostiikkaan eikä sen edellyttämään kuntoutukseen tai hoitoon. Lastenneurologian kanssa sovitun työnjaon mukaisesti lastenpsykiatria huolehtii kouluikäisten erikoissairaanhoidon ja lastenneurologia alle kouluikäisten erikoissairaanhoidon tasoisesta neuropsykiatrisesta hoidosta.

Mustonen toteaa, että lastenpsykiatriseen autismikirjon häiriön tutkimuksiin on n. 10 kuukauden jono. Syksyllä 2023 on perustettu kouluikäisten monialainen autismityöryhmä, jossa on lastenpsykiatrian työntekijöiden lisäksi perusterveydenhuollon asiantuntijahoitaja ja lasten ja nuorten kuntoutustyöryhmän psykologi. Työryhmä on laatinut toiminnasta Autismin Käypä hoito -suosituksen mukaisen työohjeen, jollaista ei aiemmin ollut eikä myöskään autismin hoitoon nimettyä moniammatillista työryhmää. Mustonen toteaa, että nykyresursseilla ei ole mahdollista tätä enempään lasten neuropsykiatrisen hoidon kehittämistyöhön, vaativa neuropsykiatrisen hoito edellyttäisi erityisesti osastohoidon kehittämistä.

Kysymykseen 1 Mustonen vastaa, että lasten ja nuorten monialainen kuntoutustyöryhmä on kokoontunut 15 kertaa vuosina 2021–23. Työryhmä kokosi puheenjohtajansa ylilääkäri Mustosen johdolla raportin, jossa ehdotetaan kehittämisalotteina lastenneurologian ja neuropsykiatrian erottamista erikoissairaanhoidossa, lastenneurologian käytänteiden yhtenäistämistä valtakunnallisten ohjeiden mukaan, neuropsykiatrisen valmennuksen vastuiden ja

toteuttamisen yhtenäistämistä ja selkiyttämistä. Raportin mukaan vaikeahoitoisille neuropsykiatrisille (nepsy)-lapsille ja nuorille ei ole palveluyksikköä, jossa olisi riittävästi resursoitua hoitoa ja kuntoutusta. Raportin mukaan osaamiskeskuksen tulisi ratkaista lasten ja nuorten neuropsykiatrisen hoidon kokonaisuus yhteistyössä erikoissairaanhoidon ja sosiaalityön kanssa. Myös tämä edellyttää tarkoituksenmukaista resursointia ja osaamisen vahvistamista.

Mustonen toteaa, että lastenpsykiatrian osaamisen kehittämisen suunnitelmassa ei ole vaativan neuropsykiatrisen osaamisen osuutta. Jatkosuunnitelmia koskien Mustonen toteaa, ettei kuntoutuksen koordinaatioryhmän toiminnan osalta ei ole johtoryhmän taholta tehty toimeksiantoa/jatkopäätöstä.

Lastenneurologian ylilääkäri Marika Jantusen ja lastentautien ylilääkäri Tiina Reijosen 23.11.2023 päiväämä selvitys

Lastenneurologisen toiminnan osalta selvitykseen vastasivat ylilääkärit Jantunen ja Reijonen 23.11.2023 allekirjoitetulla selvityksellä. Siinä he totesivat, että lastenkeskukseen kuuluvassa lastenneurologisessa erikoissairaanhoidossa tutkitaan ja hoidetaan alle 16-vuotiaita lapsia ja nuoria, joilla on vaikeampiasteisia, lastenneurologista tai neuropsykologista tutkimusta vaativia haasteita. Näitä voivat olla epäily etenevästä neurologisesta sairaudesta, CP (cerebral palsy) -epäily, kohtauksellisia oireita (epilepsiaepäily tai vaikea migreeni) tai huomattavaa kömpelyyttä tai motorisen kehityksen viivettä.

Lastenneurologialla on selvityksen mukaan lääkärivaje. Kolmessa erikoislääkäritasoisessa virassa työskentelee 1,8 lääkäriä. Marraskuussa 2023 rajoitettiin lähete- ja seurantajonojen vuoksi neuropsykiatristen häiriöiden uudet tutkimukset kolmeen ryhmään siten, että 1) kouluikäisistä tutkitaan ainoastaan kehitysvammaepäilyt, 2) alle kouluikäisistä ne, joilla on vaikea kehityksellinen kielihäiriö, vaikea hahmotushäiriö, autismikirjon häiriö ja laaja-alainen kehityshäiriö sekä kehitysvammaepäilyt ja epäily Touretten oireyhtymästä ja 3) 4-6 -vuotiaista ADHD-potilaista

ne, joilla lääkkeettömät hoidot on todettu perusterveydenhuollossa riittämättömiksi.

Lastenneurologian poliklinikan ja päiväosaston hoitoon pääsyssä on ollut viivettä jonotilanteeseen liittyen. Ensikäyntiaikaa lääkärille jonotti 31.10.2023 119 lasta, joista 67 oli jonottanut yli 90 päivää. Seurantakäynnit olivat toteutuneet n. 3–6 kuukautta suunniteltua myöhemmin. Lastenneurologian neuropsykiatrisille asiakkaille laaditaan kuntoutussuunnitelma poliklinikalla tai osastojaksolla kerran vuodessa, jolloin otetaan kantaa tarvittaviin tukitoimiin.

Erityisryhmien asiantuntijapalveluiden ylläkäri Minna Kuuselan selvitys

Kuuselan mukaan erityisryhmien asiantuntijapalvelut toimii Honkalampi-keskuksessa osana perusterveydenhuollon kuntoutusta. Muutos on toteutettu vuoden 2023 alusta, sitä ennen toiminta kuului sosiaalihuollon vammaispalveluiden vastuulle. Erityisryhmien asiantuntijapalvelut toimii poliklinikkana, muu toiminta kuten osastotoiminta ja tuettu asuminen kuuluvat sosiaalihuollon vastuulle. Palveluihin tullaan lääkärin läheteillä, suurin osa lastenneurologian erikoisalalla tehdyn kehitysvammadiagnoosin jälkeen. Lasten- ja nuorisopsykiatrialta tulee pääosin hankalista neuropsykiatrisista oireista (autismi, ADHD) kärsiviä potilaita. Vammaispalvelu tekee näistä asiakkaista oman arvionsa, jonka perusteella laaditaan palvelusuunnitelma ja erityishuolto-ohjelma. Erityisryhmien asiakkaana voi olla erityishuolto-ohjelman perusteella tai perusterveydenhuollon asiakkaana, mutta suurimmalla osalla on voimassa oleva erityishuolto-ohjelma.

Yksikössä laaditaan kuntoutussuunnitelma, joka arvioi asiakkaiden kuntoutuksen tarvetta. Terapiat toteutuvat joko KELAn vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena tai asiantuntijapalveluista laaditulla Siun soten maksusitoumuksella. Omien terapeuttien toteuttamaa hoitoa ei pystytä tarjoamaan. Henkilökuntaan kuuluu yksi lääkäri (toiseen virkaan ei ole saatu tekijää vuoden 2022 alusta lähtien), kolme psykologia, sairaanhoitaja, kaksi fysioterapeuttia, seksuaalineuvoja, kommunikaatio-ohjaaja, kuntoutusohjaaja, ACC-

ohjaaja sekä osa-aikainen puheterapeutti. Kaksi toimintaterapeuttia puuttuu. Kuuselan mukaan työntekijävajeen takia palveluita ei pystytä tarjoamaan siinä laajuudessa, johon asiakkaat ovat tottuneet. Neuropsykiatrisista syistä arjen selviytymisen tukea tarvitsevat lapset ja nuoret ovat vähemmistössä työryhmän palveluissa, suurin osa asiakkaista on kehitysvammaisia.

Vammaispalveluiden palvelupäällikkö Tarja Hallikaisen ja perhe- ja sosiaalipalveluiden toimialajohtaja Leena Korhosen selvitys

Hallikaisen ja Korhosen mukaan perhe- ja sosiaalipalvelut tekevät yhteistyötä terveyspalveluiden kanssa, kun neuropsykiatrisen hoidon ja kuntoutuksen piirissä olevat asiakkaat tarvitsevat sosiaalihuollon palveluita. Erityishuollon sosiaalipalvelut suunnitellaan yhdessä terveydenhuollon erityisasiantuntijapalveluiden kanssa huomioiden asiakkaan palvelutarve. Erityishuollon terveydenhuollon palvelut on organisoitu terveys- ja sairaanhoidon toimialueelle.

Jos kuntoutuksen asiakkaalla on laitoshoidon tarve, se suunnitellaan selvityksen liitteenä olevan toimintaohjeen mukaisesti. Jos asiakas tarvitsee pidempiaikaista asumista erityishuollon asumispalveluissa tai laitoshoidossa, sen suunnittelu tapahtuu tiiviisti asiakkaan, hänen läheisensä ja asiantuntijapalvelun kanssa. Laitoshoidon paikkoja on rajoitetusti, joten palvelu kohdennetaan yhdessä terveydenhuollon kanssa niin, että ensisijaisesti kaikkein vaativinta kuntoutusta tai hoitoa saavat lapset ja nuoret saavat tarpeitaan vastaavat palvelut. Selvityksessä todetaan, että sosiaalihoitolain mukaisilla muilla palveluilla voidaan tukea lasta, nuorta ja perhettä hänen asuinympäristössään.

Aluehallintovirasto toteaa, että sosiaalihuollon vammaispalveluissa edelleen olevat osastopaikat ovat vähäiset, ja jonotus niille voi olla jopa vuosia. Jonotus sosiaalihuollon osastolle ei kuulu terveydenhoitolain mukaisen hoitotakuun piiriin. Kehitysvammalain 2 §:ssä säädetään palveluista, joita hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaille. Nämä palvelut kuuluvat erityisen järjestämismääräyksen piiriin. Järjestämismääräyksen mukaisesti kuuluvat muun muassa seuraavat palvelut: 1) tutkimus, joka käsittää erityishuollon

yksilöllisen suunnittelun ja toteuttamisen edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset selvitykset sekä soveltuvuuskokeet; 2) terveydenhuolto; 3) tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus. Kehitysvammalain perusteella järjestetään lääketieteellisten ja psykologisten tutkimusten lisäksi muun muassa autismituntoutusohjausta ja muita neuropsykiatrisista oireista kärsivien lasten ja nuorten palveluja sekä laitostuntoutuksena että kotiin vietävinä asiantuntijapalveluina.

Aluehallintovirasto toteaa, että kehitysvammalain mukaiset palvelut ovat sosiaalihuoltoa ja niihin ei säännösten mukaan tarvita lääkärin lähetystä. Aluehallintovirasto toteaa, että aiemmin kehitysvammalakiin perustuneet erityisryhmien asiantuntijapalvelut ml. lääkäripalvelu on Siun sotessa siirretty vuoden 2023 alusta sosiaalihuollon vammaispalveluista osaksi perusterveydenhuollon kuntoutuspalveluita. Asiasta saadun selvityksen mukaan samoin kuin neurologian ja psykiatrian palvelujen, myös erityisryhmien asiantuntijapalvelujen asiantuntijaresurssit ovat sekä määrältään että laajuudeltaan riittämättömät asiakkaiden tarpeisiin nähden. Hoitopääsyn aikarajoja perusterveydenhuoltoon kuuluvissa asiantuntijapalveluissa ei aluehallintoviraston näkemyksen mukaan sovelleta potilaan ollessa jo hoidossa saman sairauden vuoksi lääketieteen erikoisalalla. Hoitoon tulee silti päästä niin, että potilaslain 3 §:n mukainen oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun toteutuu.

Aluehallintovirasto harkitsee Siun soten kehitysvammalain mukaisten palveluiden järjestämisen valvonnan jatkamista erillisenä sosiaalihuollon valvonta-asiana.

Aluehallintovirasto toteaa asiasta saatujen selvitysten perusteella, että lastenneurologian poliklinikan hoitoon pääsyssä on ollut viivettä jonotilanteeseen liittyen. Ensikäyntiaikaa lääkärille oli jonottanut yli 90 päivää lokakuussa 2023 kaikkiaan 67 potilasta ja hoitoon pääsy kesti yli 90 päivää yli puolella potilaista Aluehallintovirasto toteaa, että terveydenhuoltolain 52 §:n 2 momentin mukaan hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut hyvinvointialueen sairaalaan. Jos hoidon tarpeen arviointi

edellyttää erikoislääkärin arviointia tai erityisiä kuvantamis- tai laboratoriotutkimuksia, on arviointi ja tarvittavat tutkimukset toteutettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lähete on saapunut hyvinvointialueen sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön. Hoitoon pääsyä koskien aluehallintovirasto toteaa, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) valvoo hoitotakuun toteutumista erikoissairaanhoidossa. Päätöksessään 20.3.2024 Valvira määräsi Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen järjestämään kiireettömään erikoissairaanhoidon pääsyn alueellaan lainmukaiseksi 31.3.2025 mennessä.

Lastenpsykiatrian erikoisalalla jonotus autismikirjon häiriön tutkimuksiin kesti selvityksen mukaan yli 10 kuukautta. Aluehallintovirasto toteaa, että terveydenhuoltolain 8 §:n 1 momentin mukaan terveydenhuollon toiminnan on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Aluehallintovirasto toteaa, että laadukas ja asianmukaisesti toteutettu sairaanhoito edellyttää, että lastenpsykiatrian erikoissairaanhoidon potilaiden lääketieteellisesti tarpeelliseksi arvioidut tutkimukset ja hoito järjestetään oikea-aikaisesti. Aluehallintovirasto toteaa näkemyksensä, että potilaan hoidon oikea-aikaista toteuttamista tukee osaltaan potilaslain 4 a §:n tarkoittama tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma, josta ilmenee myös potilaan yksilöllisesti arvioidun lääketieteellisen tarpeen mukainen hoidon toteuttamisaikataulu.

Edellä olevan perusteella aluehallintovirasto kiinnittää Siun soten huomiota lastenpsykiatrian autismikirjon häiriöiden oikea-aikaiseen tutkimiseen hoidon oikea-aikaisuuden turvaamiseksi.

Aluehallintovirasto toteaa, että lasten ja nuorten neuropsykiatrinen diagnostiikka ja hoito on jakautunut monelle toimijalle eikä palveluorganisaatiossa ole vaikeahoitoisille, neuropsykiatrisesti oireileville lapsille ja nuorille riittävästi resursoitua hoitoa ja kuntoutusta tarjoavaa palveluyksikköä. Aluehallintovirasto toteaa,

että järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti kokonaisuudessaan aiheuttaa Siun soten alueen vaikeista neuropsykiatrisista oireista kärsiville asiakkaille kohtuutonta palvelujen vajetta ja viivästymistä, mikä näkyy aluehallintovirastoon vireille tulleissa sosiaali- ja terveydenhuollon asioissa.

Edellä olevan perusteella aluehallintovirasto kiinnittää Siun soten huomiota siihen, että sen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää.

Aluehallintovirasto toteaa, että Siun sotessa on selvityksen mukaan perusteilla työryhmä, joka kartoittaa toiminnan nykyiset rakenteet ja tekee ehdotuksen paremmin potilaita palvelevasta järjestelmästä. Uudessa rakenteessa pystytään varmistamaan palveluiden integratiivinen toteuttaminen, henkilökunnan osaamisen kehittäminen, palveluiden laaja-alainen kartoittaminen ja niiden toteuttaminen mahdollisimman tehokkaasti käytettävissä olevilla voimavaroilla. Siun soten Lasten ja nuorten monialaisen kuntoutustyöryhmän raportin mukaan osaamiskeskuksen tulisi ratkaista lasten ja nuorten neuropsykiatrisen hoidon kokonaisuus yhteistyössä erikoissairaanhoidon ja sosiaalityön kanssa, joka edellyttää tarkoituksenmukaista resursointia ja osaamisen vahvistamista. Edellä mainittu työryhmä selvittää myös osaamiskeskuksen perustamisen tarvetta. Aluehallintovirasto jatkaa hyvinvointialueen valvontaa varmistaakseen vaikeista neuropsykiatrisista oireista kärsivien lasten ja nuorten tarpeenmukaisen hoidon kokonaisuuden toteuttamisen alueella.

Tässä tarkoituksessa aluehallintovirasto pyytää Siun sotea toimittamaan 31.1.2025 mennessä selvityksen edellä mainitun työryhmän toiminnan tuloksista ja mahdollisen osaamiskeskuksen perustamiseen tähtäävästä toiminnasta.

Muutoksenhaku

Tämä päätös ei sisällä sellaista ratkaisua, johon voisi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:n 1 momentin perusteella hakea valittamalla muutosta.

Aluehallintoviraston antamaan hallinnolliseen ohjaukseen ei saa valvontalain (741/2023) 43 §:n 1 momentin perusteella hakea muutosta valittamalla.

Hyväksyminen

Ylitarkastaja Taija Liukkonen

Aluehallintoylilääkäri Marja Kuronen

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Päätöksen valmisteluun aluehallintovirastossa on osallistunut sosiaalihuollon ylitarkastaja Satu Syrjälä.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa aluehallintoylilääkäri Marja Kuronen, puhelin 0295 016 000 (vaihde).

Jakelu ja suoritemaksu

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Päätös on maksuton.

Tiedoksi

Valvira, viite Dnro V/25428/2023

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

Postiosoite: PL 2, 13035, AVI

puh. 0295 016 000

kirjaamo.ita@avi.fi

<http://www.avi.fi/>

Tämä asiakirja ISAVI/10056/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument
ISAVI/10056/2023 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Liukkonen Taija 17.04.2024 10:24

Esittelijä Kuronen Marja 17.04.2024 09:37